

מבט על, גיליון 163, 15 בפברואר 2010

מדיניות ההליכה על חבל דק של איראן משתלמת

מאת אפרים אסכולאי

ביום שלישי, ה-8 בפברואר, 2010, הודיע ראש הסוכנות האיראנית לאנרגיה אטומית, עלי אכבר סלחי, כי איראן החלה בהעשרת אורניום מרמה של 3.5% לרמה של 20 אחוזים אורניום-235. איראן טוענת כי היא זקוקה לאורניום בדרגת העשרה זו לכור המחקר הגרעיני שלה בטהרן (TNRR). הודעה זו ניתנה לאחר שהעסקה לפיה איראן תקבל דלק עבור הכור שלה בתמורה להעברת כמות משמעותית של אורניום מועשר בדרגה של 3.5% אל מחוץ למדינה, לא יצאה לפועל. אף על פי שלשון ההודעה מדברת על דרגת העשרה מוגבלת, להצהרה זו נודעות השלכות רציניות.

התופעה המצטיירת בצורה הברורה ביותר היא ההפגנה החוזרת ונשנית של אי ציות מוחלט מצדה של איראן לעמדה הבינלאומית ביחס לתוכנית פיתוח הגרעין שלה. חרף כמה החלטות של מועצת הסבא"א, החלטות אחדות של מועצת הביטחון של האו"ם, לרבות שלוש החלטות בדבר סנקציות, איראן ממשיכה ללא ליאות בפרויקט פיתוח הנשק הגרעיני שלה. בפרט, היא ממשיכה בפעילות העשרת האורניום, עד כה לרמה של 3.5%, וכעת לדרגת העשרה של 20%.

בעוד שנכון הדבר שכור המחקר בטהרן מתודלק באורניום מועשר בדרגה של 20%, האורניום המועשר חייב לעבור תהליך ספציפי לשם ייצור מוטות דלק לכור, ולא ברור אם לאיראן יש הידע והטכנולוגיה הנחוצים לשם כך. נראה כי רק לצרפת ולארגנטינה יש הידע הנדרש לייצור הדלק הספציפי, וכלל לא בטוח ששתי המדינות יסכימו לייצר דלק זה. יתרה מכך, ייצור דלק גרעיני בידי יצרן חדש מחייב בדיקה רבים ובדיקת הדלק, שכן דלק חדש חייב תחילה להיות חשוף לקרינה מבלי לגרום נזק לכור שבו הוא נבדק. התעלמות מתהליך זה מסוכנת לכור ואולי אף לסביבה.

במסגרת העסקה המקורית שהוצעה, אורניום מועשר באיראן בדרגה של 3.5% היה מוחלף בדלק מועשר ברמה של 20%. בעוד שתוצאות העסקה עבור המערב היו מוטלות בספק, איראן הייתה יוצאת נשכרת, שכן זוהי כנראה הדרך היחידה שבה הייתה מקבלת דלק עבור כור המחקר שלה בטהרן. המלאים של אורניום מועשר בדרגה של 3.5% היו מתדלדלים, אך קרוב לודאי שהיו שבים לרמותיהן הקודמות בתוך זמן קצר. הסיבות לדחיית העסקה בידי איראן אינן ברורות. ייתכן שעקרונות הגאווה הלאומית היו הגורמים שהכריעו את הכף. לחילופין, ייתכן שדחיית העסקה סיפקה לאיראן תירוץ להמשיך על פי התוכנית, כלומר, לנצל את תוכנית ההעשרה המתקדמת כדי לחרוץ על המערב לספק דלק לכור המחקר בטהרן מבלי שתיאלץ לבצע ויתורים ביחס לתוכנית העשרת האורניום שלה.

מכל מקום, כשלוך העסקה סיפק לאיראן את התירוץ שהייתה זקוקה לו להעשרת האורניום שלה לדרגה של 20%, ובוזוה טמונה הסכנה הגדולה ביותר לעולם. הבה נניח, למטרות המחשה, כי נדרשות כ-3,000 יחידות עבודה לייצור 25 ק"ג של אורניום מועשר לדרגה של 90%, הכמות

והטוהר הנדרשים לפצצה גרעינית. מתוכם, נדרשות כ-2350 יחידות להעשרת אורניום לדרגה של 3.5%. 500 יחידות נדרשות להמשיך בהעשרת האורניום לדרגה של 20%, ורק 150 יחידות עבודה נדרשות להעשיר אורניום מרמה של 20% לרמה של 90%. אם מתקן ההעשרה מוכן, צעד אחרון זה ניתן לביצוע בתוך שבועות בודדים. וזה מה שעלול לקרות אם איראן תצבור מלאי של אורניום מועשר בדרגה של 20%.

לאחרונה התעורר ויכוח ביחס לשאלה האם איראן קבלה החלטה להרכיב "פצצה" גרעינית (ראש נפץ המותקן על טיל, פצצה אווירית וכיו"ב). גם אם הדבר אינו נכון, איראן נותרת בכל זאת "מדינת סף", העשויה לקבל החלטה ברוח זו ולאחר מכן להתחיל לפתע בייצור נשק גרעיני כל אימת שההזדמנות או הצורך עולים. אם איראן תצבור מלאי של אורניום מועשר בדרגה של 20% הדיון יהפוך למיותר, שכן פרק הזמן שבין הצעד הראשוני להשלמת המטרה קצר למדי. בפרק זמן זה, וכדי לחשוף את הצעד לקראת הרכבת נשק גרעיני, העולם החיצון חייב תחילה לאסוף את המודיעין הדרוש ביחס לעובדה זו. בשלב הבא יש לאמת את העובדות, שכן החלטה שגויה המבוססת על עובדות שגויות עלולה להיות מסוכנת. משעה שהעובדות נאספו ואומתו, יש לקבל החלטות ביחס לדרכי התגובה, בתחילה על ידי מדינות אינדיבידואליות, ובשלב הבא ברמה הבינלאומית. אם מתבוננים בהיסטוריה של התהליך המקרטע והארוך מאחורי קבלת החלטות ברמה הבינלאומית ביחס להתמודדות עם הסוגיה האיראנית, לא ניתן אלא להגיע למסקנה כי אם לאיראן יש מלאי של אורניום מועשר בדרגה של 20%, היא כבר איננה יכולה להיחשב כמדינת סף, אלא כמעצמה גרעינית לכל דבר ועניין. הבנת עמדה זו חיונית אם העולם מעוניין להתחיל בהכנות הנדרשות להתמודד עם מצב שכזה.

ניתן לפרש את ההודעות האחרונות ביחס לחיזוק מערכת ההגנה מפני טילים באזור המפרץ בידי ארצות הברית כסימן לכך שהיא מתכוננת להתפתחות שכזו. חמור מכך, הדבר עשוי להתפרש כסימן לכך שארצות הברית כמעט אבדה תקווה שניתן לשכנע את איראן, באמצעים דיפלומטיים או באמצעות סנקציות חריפות, לפחות להשעות, אם לא לחדול כליל מפעולות העשרת האורניום.

חוכמת ה"בדיעבד" מלמדת כי ההצעה של ארצות הברית מאוקטובר 2009 ביחס לעסקת הדלק הגרעיני רק האצה את תוכניתה של איראן להשגת יכולת גרעינית. לו השיחות היו מתמקדות בסוגיות הרחבות יותר, לרבות העשרת האורניום, ולו הסוגיה של אספקת דלק לכור המחקר בהטרן בהתאם לצורך הייתה מטופלת כסוגיה נפרדת, היה לאיראן קשה יותר להשתמש בתירוץ שיש לה – להעשיר אורניום לדרגה של 20%. אם העולם לא יגיב במהירות וביעילות כעת, משמבצע ההעשרה לרמה של 20% החל, הבלתי נמנע יתממש עד מהרה.